

ציור המשתקף במראה

הסיפור הידוע על שני הציירים, שהשני משח את חלקו בששר ונראה בו חלקו של הראשון, הובא כבר בספר **העקדה**. וסופר מחדש ע"י ר' נחמן מברסלב.

כמו כן הובא הסיפור מפי ר' ישראל מרוזין: מעשה במלך שצוה לארבעה אומנים לצייר ארבעה כותלי הארמון, והרביעי הבריק את כתלו שישקף בו את ציורי שלושת הכתלים (**עירן קדישין**, דף כד ע"ב – **עשר אורות**, עמ' 130, סימן כג).

וכתב ר' אהרן מרקוס, בספרו **קסת הסופר** לבראשית, קראקא 1912, דף לז ע"א:

ושמעתי בילדותי משם הרב הנקרא חכם יצחק ברנייס ע"ה, משל למלך שבנה פלסין מפואר, ולא חסר בו דבר זולת מראה הנק' [ראת] אספקלריא, שפיגיל בל"א, אשר בה יתראה המלך במלכותו. על זה נאמר **נעשה אדם** [בראשית א כו]. והוא המראה אשר בה תתראה כל הברואה כולה, והנהגתה על ידי כבוד מלכותו.

וכוון לדעת המקובלים, כי מדת המלכות נקראת **בזוהר** [ראה להלן] **עשישתא דמלקטא כל נהורין**. וכמו שהביא ר' יהודה חייט הק' [דוש] בפירושו **[מנחת יהודה]** לפרק ג [של **ספר מערכת האלקות**, מנטובה **שיח**] דף סו [ע"א]: ולזה נקראת אספקלריא שאינה מאירה. ואמשילך משל נמרץ על זה.

והוא נמרץ ביותר, במשל שאמר הריב"ש [=ישראל בן שלום] הק' [דוש] מריון [!]
על מעלת היחוס: אם האדם נקי לגמרי, אז יאירו בו קדושת אבותיו.

משל למלך שצוה לארבע[ה] אומנים לצייר כותלי חדרו, כל אחד ואחד בגוונים וציורים נפלאים. וכן עשו, כל אחד לפי כחו. והרביעי התיישב בלבו שלא יעשה לא גוון ולא ציור, כי אם מראה זכוכית בהירה מאד, אשר בה יתראו כל הגוונים והציורים אשר עשו השלשה אומנים, כל אחד בכותלו.

והוא עמוק. נמצא אדם הוא המראה הכוללת דמיון כל הבריאה והנהגתה, כאשר יתבאר. עכ"ל ר' אהרן מרקוס.

וז"ל החייט: ומפני שהעט' [רה] היא בית קבול לכלן, נקראת **לבנת הספיר** [...] ולזה אמרו, שאין לה אור מעצמה, כמו שהספיר אין לו גוון מיוחד, ובזה תקבל כל הגוונים אשר למעלה הימנה. וגם לזה נקראת **תכלת**, וידוע כי התכלת הוא תכלית כל הגוונים [...] ואעפ"י שהמדות שלמעלה הימנה נקראו **ספירות**, על שהם ספיריים, ונראה שגם להם הענין הזה, יש הבדל. כי כל (אחד מהם) [אחת מהן], עם הספירות שלה, יש לה גוון מיוחד, מי לבן, מי אדום, מי ירוק, מי שחור, והם האורות הנזכרים בפרשת בראשית, ואין אנחנו משיגים מהספירות כי אם הגוונים לבד, כמו שמהדברים לא ישיג חוש הראות שלנו אלא הגוון שלהם בלבד, לא העצמיות. אבל העט' [רה] היא תכלית כל הגוונים, ואלו היה לה גוף מיוחד לא היתה מקבלת הגוונים שלמעלה הימנה. ולזה נקראת אספקלריא שאינה מאירה.

ואמשילך משל נמרץ על זה. אם יעשו בכתל אחד ציורים גדולים ממני גוונים משונים, ויבאו לעשות כתל כנגדה שתקבל כל מיני הציורים והגוונים האלה, מבלתי שיציירו בה דבר, צריך לעשותה מזכוכית מתוקן וספירי, באופן שתקבל כל הצורות הנעשות בכתל שכנגדה, כשלא יהיה מסך מבדיל.

וצריך עם זה, שבכתל הזאת לא יהיה שום גוון מיוחד באותו הזכוכית שממנו נעשת, כי אם כן, כל הגוונים יתהפכו לאותו הגוון. אבל צריך שתהיה נקיה משום גוון, לבד ההכנה הספירית, ואז אעפ"י שיטשטשו הציורים ואותם הגוונים הראשונים מהכותל הראשונה, ויחדשו בה גוונים וציורים אחרים, עכ"פ יתחקקו ויתרשמו גם המה בכותל הספירית אשר כנגדה, באיזה אופן שיתחדשו הציורים והתמונות, אין צריך לחדש בה דבר.

וזהו משל נמרץ, גדול התועלת, לענין כנסת ישראל. כי היתה צריכה להיות בלי גוון ואור מיוחד, כדי שתקבל המראות והציורים אשר למעלה ממנה, כי היא בית קבול לכלם. ואותם ההשפעות יתראו ויתגלו בה כשלא יהיה מסך מבדיל, והם עונותינו, שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, וחטאתיכם (מנעו הטוב) [הסתירו פנים] מכם (ישעיה נט ב) [נתחלף לו לחייט הכתוב ביסעיה בכתוב בירמיה ה כה: עונותיכם הטו אלה, וחטאותיכם מנעו הטוב מכם]. כי בעונות שישראל עושים, פוגמים בכל מדה ומדה מהאצילות, כאלו מחשיכים הגוונים. וזהו המסך – המבדיל [- -].

בא וראה **בספר הזהר** [בראשית לג ע"ב] זה לשונו [- - -] **יהי מארת**. אספקלריא דלא נהרא מגרמה, אלא כעשישתא דלקטא נהורא ונהיר [- - -]. הנה מהמאמר הזה חזוק לכל מה שאמרתי עד הנה [- - -] כי אין לה גוון מעצמה, כי אם בית קבול לכל הגוונים, כמשל שהבאתי מהכתל. [עי' שם באריכות.]

וזה לשון ספר **בך יברך ישראל** שחיבר [...] מוה' לוי יצחק [מאנסון] שליט"א, חפ"ק אוזיערנא, בן בתו של [...] מוה' ישראל זלה"ה מרוזין, פרעמישלא 1905 [תרס"ה], דף מ ע"ג:

והענין **מיום המיוחס**, אמר אדמו"ר אא"ז מרוזין זי"ע, על מה נקרא **יום המיוחס**, יען שחל יום הכפורים בזה היום. וכפי הקביעות מהקין, שהוא כסדרן, יש בכל שבוע ושבוע יום כזה, שחל יום הכפורים להיות בו.

ואמר הוא, זצקלה"ה, משל על זה וזה לשונו:

מלך גדול צוה לבנות פלטרין גדול וחשוב. ואחר כך צוה לבעלי הציורים היותר מובחרים לצייר הדפנות שבו, ובחר מהנבחרים ארבעה מהם שאין דוגמתם, וצוה להם לצייר אותו, וקבע להם זמן. כל אחד ואחד מארבעתן לקח לו דופן אחד לצייר בו כפי יכלתו, למען ישאו חן בעיני המלך, וימהרו הדבר למען יוגמר לזמנו, כפקודת המלך.

אחד מארבעה ההם לא עשה ולא כלום. והיה בעיניהם לפלא, כי המה חשו ויתאמצו בכל כוחם לעשות מלאכתן יפה ולזמנו, והוא אינו עושה כלום. ויהי היום, סמוך להזמן, לקח האיש ההוא אספקלריא טהורה, הנקרא בלשון אשכנז שפיגעל גלאז, וידבק בכל הדופן שלו, מראש ועד סוף.

ויהי כאשר בא המלך לראות מלאכתן ליום המוגבל, נשא חן בעיניו מלאכתן הנאה והיפה. אמנם ביותר נשא חן הדופן ההוא שהיה באספקלריא, כי בו היה נראה כל מלאכת היופי של שלשה הדפנות יחד. והבן.

וזהו הענין של **מיוחס**, ר"ל, אדם שהוא בר אבהן קדישין. כאשר **יום המיוחס** בעצמו הוא יום חול פשוט וקודם הוא ראש חודש סיון, אשר בזה היום באו מדבר סיני, ואחרי זה הוא שלשת ימי הגבלה, ואחרי זה חג הקדוש שבועות, ובאמצע הוא יום פשוט, ואף על פי כן נקרא **מיוחס**, כן אדם שהוא בר אבהן קדישין ויודע בעצמו שאינו כלום, כמו הדופן מהאספקלריא שאין בעצמה שום ציור ותמונה, אז יופיע[ו] ויזרחו בו אבותיו הקדושים במעשיהם הטובים, ויהיה יפה אף נעים כהדופן הריק מהאספקלריא. ולכן נקרא **יום המיוחס**. עד כאן לשון קדשו.

וזה לשון ר' יצחק עראמה, בספרו **עקידת יצחק**, שער ק (דף קה ע"ב – קו ע"א):

הבעל תשובה שדברנו עליו אינו הכשר שדבר בו הפילוסוף, אבל הוא החוטא שחזר להיות צדיק וישר, ואיש הזה ראוי לשבח מאד [...] מצד מעשיו השלמות, מכל הצדדים שזכרנו. ואם בתשובתו הרמתה על כל חטא ופשע מחטאיו הראשונים, כי על כן חשבום חז"ל לזכיות. ואם בשמעשיו יותר חזקים ומעולים, ואם במה שחוייב שיהיו יותר מרובים. ואם מצד קירוב הכנתו לעשות מה שלא בא לידו, שראוי שיצורף למעשה. הכל כמו שנתבאר.

ולהמלצת זה הענין, הנכבד מכל צדדיו, נזכור מה שנמצא בדברי הראשונים, דבר, שעם שכוונוהו לד"א [לדבר אחר], ארחיבהו ואכריע אותו, להיותו משל נכבד לזה הענין שהיינו עליו.

אמרו, כי מלך אחד הטיל על שני אומנין ציור קירות היכלו, והמה קבלו עליהם וחייבו ראשם לגמור מלאכתם ליום נועד. וחלקו מלאכתם לחצאין, זה נטל שתי קירות סמוכות, וזה נטל שתיים כנגדן. והנה האחד היה איש מהיר במלאכתו, נזדרז אל המלאכה, וכלה אותה טרם המועד אשר יעדו. והשני היה מתעצל, טומן יד, הולך ושובת, עד כי אפסו לו הימים, עד בלתי השאיר לו תשע או עשור.

ויהי בראותו, כי כלתה לו הרעה מאת המלך, חרד בלבו חרדה גדולה, וצעק על חרפתו וכלימתו צעקה גדולה, כי ראה חבירו יוצא בשם ותהלה כשם הגדולים, והוא יהיה לקללה ולשנינה כאחד הנבלים. ובחזקתו ותעצומו בבכיתו וצער, צלל בעומק רעיוניו, ועלתה במחשבתו משיחה נפלאה, מסוגלת לצחצח ולזכך האבנים, עד שיהיו מזוככים ונמרקים, כעין נחשת קלל. וימהר לעשות אותה, ויקח את המסך ויפרוש בבית מזוית לזוית, להבדיל בין מלאכתו למלאכת חבירו, וטח שתי קירותיו בטיח האומנות, טיחה זכה ונקיה, יותר נאותה, לפי המלאכה ואח"כ שפשף אותם היטב, וימשח אותם בשמן המשחה, עד אשר היו כמראות של זכוכית, המקבלות המראות קבול נאות וחזק.

ויהי היום, ויבא המלך אל היכלו לראות מלאכת עבודתו, ויבאו עמו כל גדולי מלכותו, וימצאו שתי הקירות אשר עשה האומן הראשון, מעשה מפואר, כל מלאכת חרש וחושב. וירא והנה טוב מאד. וישמח המלך עליו, וצוה לתת לו שכר משלם.

וישאל גם את השני לאמר: מה מלאכתך. ויאמר: יבא אדוני המלך מעבר הוילון וביתה. ויעבור וירא, והנה שתי הקירות חלקות ומצוחצחות, מבלי שום ציור ופתוח. ויכעס עליו המלך, לאמר: מה עשית. וימהר האומן, טרם תעלה חמת המלך, ויסר את המסך המבדיל בין שתי המלאכות, והנה כל הפתוחים והציורים, אשר עשה חבירו בשנתיים ימים או שלש, כלם נתחקו כמו רגע בצחצוח הקירות אשר תיקן, באופן נפלא מהיופי והנעימות, שאין הפה יכולה לדבר. מלבד מה שהוכנו לקבל כל שאר הצורות והפתוחים אשר ישימו לפניהם, מזולת פתוחי הקירות אשר כנגדם, ממה שנמצאים פה היום ומאשר יבואו אחרי כן.

ויוסיף המלך שמחה גדולה במלאכת הזאת האחרונה מבראשונה, וכל אשר עמו נפלאו מאד מהמראה. ויאהב המלך את האומן, ויוסף את שכרו, ויכבדהו וינשאהו מן הראשון.

והנה המשל הזה יצייר יפה כל מה שאמרנו. כי עם היות שהמלאכה הראשונה היא יותר שלמה בבחינת עצמיותה, הנה השנית נתפארה עליה בתחבולת המלאכה, עד שכל אחת ממנה היא טובה מחברתה בבחינת מה. ויהיה שכר הראשון כאומן שלם, אמנם השני יהיה כממציא ומתחבל. גם יראו בו השלשה ענינים שאמרנו. האחד, שהציורים ההם היו יותר דקים וזכים מאשר כנגדם. והשני, במה שנראו עוד בהם הצורות הנצבות שם זולתם. והג', במה שיש מהם כח לקבל כל מה שאינו פה היום מהענינים, כשיביאום שם. ועל כל זה ישובח האומן ההוא מחבירו. מלבד מה שאמרנו ראשונה, מהיותו מקבל שכר עותתו, כי גם כן יצדק בזה האומן שהוא מקבל שכר על עצלתו יותר מעל עבודתו.

וז"ל חיי מוהר"ן (ספורים חדשים, סימן יח):

מעשה במלך אחד, שבנה לעצמו פלטין. וקרא לשני אנשים, וציוה אותם שיציירו את הפלטין שלו. וחילק להם את הפלטין לשני חלקים, היינו שמחצה הפלטין יהיה מוטל על האחד לציירו, ומחצה השני יהיה מוטל על השני לציירו. וקבע להם זמן, שעד אותו הזמן מחוייבים הם לציירו. והלכו להם אלו השני אנשים.

והלך אחד מהם ויגע וטרח מאד, ולימד עצמו זאת האומנות של ציור וכיור היטב היטב, עד שצייר את חלקו שהיה מוטל עליו בציור יפה ונפלא מאד. וצייר שם חיות ועופות וכיוצא בזה, בציורים נפלאים ונאים מאד. והשני לא שם אל לבו גזירת המלך ולא עסק בזה כלל.

וכאשר הגיע סמוך לזמן המוגבל, שהיו צריכין לגמור מלאכתם, הנה הראשון כבר גמר מלאכתו ואומנותו בחלקו, בציור נאה ונפלא מאד, וזה השני התחיל להסתכל על עצמו, מה זאת עשה, שכילה הזמן בהבל וריק, ולא חש לגזירה דמלכא. והתחיל לחשוב מחשבות, מה לעשות, כי בוודאי באלו הימים המועטים הסמוכים לזמן המוגבל אי אפשר לתקן עוד, ללמוד לעצמו, ולעשות אומנות הציור, לצייר חלקו בזה הזמן המועט, כי היה סמוך מאד למועד הקבוע להם. ונתיישב בדעתו, והלך והטיח כל חלקו במשיחת סמנים (שקורין פאקיסט), ועשה פאקיסט שחור על כל חלקו, והפאקיסט היה כמו אספקלריא ממש. שהיו יכולין להתראות בו כמו באספקלריא ממש. והלך ותלה וילון לפני חלקו, להפסיק בין חלקו ובין חלק חבירו.

ויהי כי הגיע מועד הקבוע, שקבע להם המלך, הלך המלך לראות תבנית מלאכתם, אשר עשו באלו הימים. וראה חלק הראשון, שהוא מצויר בציורים נאים ונפלאים מאד, ומציורים שם בחלקו צפרים וכו', בדרכים נפלאים מאד. וחלק השני היה תלוי בוילון וחושך תחתיו, ואין רואין שם מאומה. ועמד השני ופירש את הוילון, והזריח השמש, ובאו והאירו כל הציורים הנפלאים כולם בחלקו, מחמת שהיה שם הפאקיסט, שהיה מאיר כמו אספקלריא, על כן כל הצפרים המצוירין בחלק הראשון, ושאר כל הציורים הנפלאים, כולם נראו בתוך חלקו. וכל מה שראה המלך בחלק הראשון ראה גם כן בחלקו של זה. ונוסף לזה, שגם כל הכלים הנפלאים וכל הקרידענצין וכיוצא, שהכניס המלך לתוך הפלטין, כולם נראו גם כן בחלק השני. וכן כל מה שירצה המלך להכניס עוד כלים נפלאים לתוך הפלטין, יהיו כולם נראים בחלקו של השני. והוטב הדבר לפני המלך וכו'. (ויותר מזה איני זוכר). כל זה שמעתי מפיו הקדוש בעצמי.

ואלה דברי ההסבר של יהודית קוק, בספרה **רבי נחמן מברסלב – עיונים בספוריו** (ירושלים תשלג, עמ' [206] – 207):

הסיפור שני ציירים מדגיש את רעיון ההתקשרות וההתדבקות בצדיק. לכאורה הרי זה סיפור מוזר ומפתיע בתוצאותיו. המלך ביקש משני ציירים לקשט את כתלי ארמונו. אחד מהם טורח ומתייגע עד שהוא מצליח לעטר את הקיר באמנות נפלאה, ואילו האחר מתרשל ומזניח את כל העניין. על פי ההגיון הפשוט אנו מצפים לקרוא בהמשך על עונשו של הרשלן, או לפחות על קיפוח שכרו, אך רבי נחמן מפתיענו: הצייר שלא נתן דעתו על המלאכה, מוצא ברגע האחרון תחבולה: הוא מורח את הקיר בלכה מבריקה ועל ידי כך משיג שהעיטורים שבקיר מנגד נשקפים גם ממנו.

כיצד מתקבל התכסיס בעיני המלך? האם הוא מגנהו על מעשהו?

סיפור זה יש לו שורשים בספרות הפולקלור הערבי, ושם מסתיים הסיפור בכך, שהמלך ממלא שק זהב ושם ליד הקיר המצויר, כך שהוא משתקף גם בקיר שמנגד, ואומר לציירים: הא לכם שכרכם. האחד מקבל את הזהב, והשני מקבל את בבואתו.

רבי נחמן מפתיענו: "והוטב הדבר בעיני המלך".

הא כיצד? והרי הזניח את העבודה עד הרגע האחרון, ורק לבסוף מצא תחבולה? כאן מונח הרעיון המקורי של רבי נחמן. לעולם אסור לאדם להתייאש, ואפילו אם כילה חייו בהבל וריק, הוא יכול לתקן ברגע האחרון ולשוב בתשובה. אף פעם אין הדבר מאוחר. רצונו של האדם קובע את גורלו, והרצון לטוב יצילנו גם אם נפל בחטאו.

"העיקר הוא הרצון. אם רצונו חזק מאד להתקרב אל ה' יתברך ולעבוד אותו, רק שקשה לו לשבור תאוות גופו, אז על ידי התקרבות ואמונת הצדיקים הוא נעזר" (ליקוטי מוהר"ן, קכט). אם לא הצליח אדם להגיע להישגים בכוחות עצמו, יכול הוא לעלות למדריגה גבוהה על ידי ביטול עצמו והתקשרות עם הצדיק.

כיסוי הקיר בצבע שחור ובלכה מסמל מחיקת העבר ורצון להתחדשות, ביטול עצמי ורצון לקבלת מרות. וזה מה שדורש רבי נחמן.

"העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר, ולבלי לנטות מדבריו ימין ושמאל, להשליך מאיתו כל החכמות, ולסלק דעתו, כאילו אין לו שום שכל, בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור. וכל זמן שנשאר אצלו שכל עצמו, אינו בשלימות, ואינו מקושר לצדיק" (ליקוטי מוהר"ן, קכג).

הנוסח הערבי, המגנה את הצייר האחרון, נדפס עתה בספר **גן יוסף**, לר' יוסף פאצאנאווסקי (בני-ברק **תשנח**, דף קמ סוף ע"ב, סימן תרטז), לאבות ה כג: **לפום צערא אגרא**.

מלך בנה ארמון והביא ארבעה אומנים לצבוע חדרו. ואמר, שהמובחר שבהם יקבל שכר גדול. שלשה עשו מלאכתם, והרביעי עשה מראה על כותל הרביעי, ונראו בו שלשת הכתלים ביופיים. מה עשה המלך, נתן לכל אחד כוס מלא דינרין, ולהרביעי אמר: הבט אל המראה, כי יש לך שלשה כיסין דינרין. וזהו שאמרו **לפום צערא אגרא**.

שבתי וראיתי, כי בעל הגן לקחו מתוך מאמר **שיחת חולין של תלמידי חכמים**, לר' צבי שלעז, פרק טו (לובלין **תרפח**, דף 41 ע"ב – 42 ע"א):

לפום צערא אנרא. וי"ל משל בזה, דהנה מלך גדול בנה ארמון לתלפיות כליל היופי, ואחר כך הביא צובעים מארץ מרחק, **ארבעה אנשים**, היודעים היטב בטיב הצבע לצבוע הארמון כליל בהדרו. ויתן לכל אחד כותל אחד, ויאמר להם: מי אשר יטיב מלאכתו הוא יקבל שכר יותר. ונתן להם זמן על שנה.

והנה שלשה מארבעה הצובעים האלו עשו מלאכתם בחריצת עוז כל הימים, וכל אחד חשב מחשבות לעשות מלאכתו על תכלית היופי. והרביעי לא שם לבבו להמלאכה, כי הבטיח כי הוא יודע יותר ויותר מהם. ויכל בהבל ימיו, ואכל ושתה כל הימים.

ויהי כאשר הגיע יום האחרון אשר קצב המלך, והמה כלו מלאכתם, והרביעי עוד לא התחיל במלאכתו. וירא כי לא יוכל עוד לעשות ציורים בכותל הרביעי מאפיטות הפנאי. ויתבונן, וימשח הכותל בששר, אשר הוא כמראות הצובאות וכראי מוצק. ובעשותו זאת נראו כל השלשה כתלים ויופי ציורם בכותל ההוא. ויהי הדבר הזה לפלא, יותר מכל השלשה כתלים.

ויהי כאשר בא המלך ושריו לראות את מלאכתו ביום המוגבל, ויתבונן על חכמת מלאכת הצובע הרביעי. ואף כי היה יפה מאוד, יותר ויותר מהשלשה כתלים, אך בכל זאת לא עשה מצות המלך, לבקר היטב בפקודת המלך. ויאמר המלך לשריו: הגידו נא לי, האיך יהיה משכורתם שלימה מלפני. ויגידו לו את דעתם. זה אומר בכה וזה אומר בכה.

ויאמר המלך: אנכי אתן בעצמי שכרם. ויקח המלך שלשה כ[י]סים מלאים כסף וזהב. ויתן על השלשה כתלים. ויאמר להרביעי: הבט בהכותל שלך, כי יש לך שלשה כיסים מלאים כסף, כפועל ידיך וכפרי מעשיך.

ויקחו כל אחד (משכורתם) [משכורתו] שלימה מהכותל שלו. לקיים מה שנאמר **לפום צערא אנרא.**

והרי הנוסח שמצאתי בספר **ארוחת תמיד** מדרושים (על התורה) [...] אשר פעל ועשה [...] מהרש"י (שמואל יצחק המכונה מודיליאנו) זלה"ה [...] שאלוניקי (הק' ועלית [תקטז]), וילך (לשבת בנתיים), דף קעא ע"ב: **וקח טוב ונשלמה** וגומר [פריש שפתינו. – הושע יד ג: הפטרה לשבת תשובה].

הראשונים הביאו משל, איך בעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים. למלך שציוה לשני עבדים, יעשו בית אחד שלו מצויירת בציורים נאים באופן היותר נאות. וקבע להם זמן, ואם לא ימצא הבית בזמן שקבע להם כרצונו,

אחד דתם להמית. והנה האחד בצאתו מלפני המלך נזדרז לבקש סמנים והתחיל לצייר השני כותלים שנפלו בחלקו, והאחד נתעצל ולא שת לבו על מצות המלך. ויהי כי קרבו לו הימים אשר יבא המלך לראות את הבית, אימות מות נפלו עליו. ולהציל את נפשו ממות, בקש המצאות רבות, שלא יתחייב ראשו למלך. וראה, שאין זמן לצייר כותליו בציורים. מה עשה, לבן את כותליו וצחצח אותם, עד שעשאם כזכוכית לבנה, עד שכל הציורים אשר היו בכותלים שלפניהם היו נחקקים ונראים] בכותליו.

ושמו וילון מפסיק, כדי שיראה המלך מלאכת כל אחד מהם. וכשבא המלך ביום הועד, יצא לקראתו הזריז לקבל את המלך, ונראה לו מעשה תקפו וחכמת ציוריו. אז שמח המלך במלאכתו, ויתן לו משאת כיד המלך. אז שלח המלך לקרא את השני, שגם הוא יבא להראות לו את מעשה חכמתו. ובא והכניס את המלך בתוך הוילון, וראה המלך והנה הם כותלים לבנים בלי שום ציור. אז עלה עשן באפו להורגו, כי היתל בו. מה עשה, שלח ידו בוילון והעבירו, ובאו כל הציורים שבכותלים שכנגדם ונראו כמציורים[!] שם באופן יותר נאות. שאין דבר הנעשה ביד כדבר שנראה במראה הזכוכית. ועוד נוסף מעלה אחת בכותליו, שהם מוכנים לקבל עוד ציורים אחרים אשר ישימו נגדם, מה שבכותלים האחרים אין יכולין לצייר שם שום ציור אחר.

כן ממש הוא הצדיק גמור עם הבעל תשובה, שהצדיק גמור מעת בואו בזה העולם טרח לקיים כל המצות, והבעל תשובה מתחלתו הלך בדרכי לבו, וכששב בתשובה הרי הוא כאילו קיים כל התורה כולה, שטרח בה הצדיק גמור כל ימיו. ולא די זה, אלא כל עת וזמן שתבא איזו עבירה מאותן שעשה ואינו עושה אותה, נחשב לו למצוה. ובכל עבירה שהתודה עליה, הרי הוא כאילו הקריב קרבן. וזהו **וקח טוב**, שהיא התורה, דאין טוב אלא תורה, ובתשובה הרי הוא כאילו קיים כל התורה כולה, ו**נשלמה פרים שפתינו**, שהיודי נחשב לקרבן. וכל זה אינו יכול הצדיק גמור לעשות. עכ"ל **ארוחת תמיד**.

ונראה לי, שהוא לקוח מספר העקדה. כאשר יראה המעיין היטב בשניהם. ואילו בעל העקדה לקח את המשל מתוך ספר **מאזני צדק** לתאולוג המוסלמי אבו חאמד אל-גזאלי (ד'תתיח - תתעג), בתרגומו של ר' אברהם אבן חסדאי (חי בברצלונה, בזמן הרמב"ן). הספר נדפס ע"י יעקב גולדנשטל בלייפציג בשנת **תקצט**, ושם (עמ' 52 – 53) אנו קוראים:

כבר הוגד, שאנשי צין ורומיים התפארו זה על זה, במלאכת הצורות והצבעים, לפני מלך אחד. והיתה עצת המלך להכניסם שניהם בבית אחד, יציירו הצינים ממנו צד אחד והרומיים צד אחד, וישימו ביניהם מסך יבדיל בין שניהם, כדי שלא יראה אחד מהם מלאכת חברו, וכשישלימו מעשיהם יוסר המסך, ויביטו אל שני הצדדים, ויכירו מי המנצח מהם והמנוצח. ויעשו כן. ויקבצו הרומיים ממניי הצבעים הנפלאים, מה שלא יסופר. ובאו הצינים אחורי המסך, מבלי שום צבע, וימרקו הצד שלהם בכל עז ובכל כח, והיו האנשים נפלאים מהם, איך נכנסו למלאכתם בלי צבע. וכאשר השלימו הרומיים מעשיהם, מהרו הצינים לאמר, גם אנחנו הנה נא השלמנו מלאכתנו. ויאמרו אליהם: ואיך כליתם מעשיכם, ואין בידכם שום צבע, ולא התעסקתם בשום ציור. ויענו הצינים ויאמרו: הסירו המסך ותראו דבר מי יקום, ממנו ומהם. וישאו המסך והנה הצד שלהם נראו בו כל המלאכות הנפלאות הנוצריות, כי היה הצד שלהם כדמות מראה לצד הצינים (נ"א הרומיים. [וכצ"ל!]), ברב הזכות והתמרוק, והוסיף יופי והדר לפי רב תוספת התמרוק והזכוכ, ונראה בו כל מה שיגיע עליו זולתו.

[בשנת **תשלט** יצא לאור בירושלים: ספר **בן איש חיל**, חלק רביעי, דרשות לארבע שבתות השנה (**תשובה** [...] **זכור** [...] **הגדול** [...] **כלה**), אשר דרש [...] ר' יוסף חיים [מבבל...] הועתק לראשונה מעצם כתב ידו הקדושה, ערך והכין לדפוס הרב דוד יהודיוף. והראוני (בעמ' נא), שבדרשה לשבת תשובה **תרכח** הביא הגר"ח מ"ש הרב ארחות [צ"ל: **ארוחת**] **תמיד** ז"ל בפ' וילך".]

ראובן בן יעקב

גלויו לגדולי ישראל בחלום או בהקיץ

ב'מעשה מהחית' (הספור השני בספר **תמימי דרך**, ווארשא **תרלא**) מופיע ראובן בבית החיט בלילה ומלמדו תורה. בכך הביע ראובן תודתו לחיט, על שלא רצה ללמד עליו קטגוריה (במעשה בלהה). לחיט נולד בן, ולבקשת ראובן נקרא שמו **יהודה**. הלא הוא ר' יהודה חיט אשר כתב פירוש לספר **מערכת האלהות** בשם **מנחת יהודה** (מנטובה **שיח**; פירארה **שיח**). לפני מותו ביקש מרב העיר להדפיס את ספרו.

המקובל ר' יהודה בר' יעקב חיט היה ממגורשי ספרד ופורטוגל.

ר' אפרים זלמן מרגליות כותב, בספרו **מעלות היוחסין** (למברג **תרס**, עמ' כג), ששמע מאביו, שהרמ"א דרש לפרש את הכתוב בפרשת וישלח (לה כב) באופן שראובן לא חטא "ובא ראובן ונשקו, והחזיק לו טובה על שדרש והפך בזכותו".

אחר שנים רבות מצא ראז"מ את הספור בספר **חדושי הגרשוני** לר' גרשון אשכנזי, פפד"מ **תע**, דף לט ע"ב:

שמעתי בשם הגאון מהרמ"א [...] ושמעתי, שדמות דיוקנו נתגלה לו והחזיק לו טובה על שלמד עליו זכות.

אף ר' יוסף שאול נתנזון מביא, בספרו **דברי שאול** (פרשת וישלח), את דברי **חדושי הגרשוני**.

אמנם קדם להם הגחיד"א שהביא את הספור בארבעה מספריו:

בספרו **פני דוד** (ליוורנו **תקנב**) סוף פרשת וישלח:

שמעתי מרב גדול אשכנזי ז"ל, משם הרב מהרמא"י בעל המפה, שפירש [...] וסח לי הרב הנז', שקבל, שראובן בחלום החזיק לו טובה שהפך בזכותו.